

RAZRJEŠENJE ŽENIDBE PAVLOVSKOM POVLASTICOM

DR. MATIJA BERLJAK, ZAGREB

UVOD

Intimnu zajednicu bračnog života i ljubavi Bog je utemeljio i providio ciljevima i vlastitim zakonima¹. Među tim zakonima ili bitnim svojstvima koja su vezana uz samu narav ženidbe jesu jednost i nerazrješivost. Svaka valjano sklopljena ženidba, bilo kršćanska, polukršćanska ili nekršćanska, ima ta dva bitna svojstva.

Jednost ženidbe određuje da je ženidbena povezanost »isključiva«, da se ona ostvaruje između samo jedne muške i ženske osobe i da joj se protivi istodobna poligamija, tj. da netko sklopiv novu ženidbu dok traje veza prijašnje ženidbe.

Nerazrješivost ženidbe traži da spomenuta povezanost bude »trajna«, tj. da traje do smrti jednoga od supruga. Njoj se protivi i *unutrašnja* razrješivost tj. razrješjenje ženidbe od samih ženidbenih drugova i *izvanjska* razrješivost koju bi izvršila ljudska vlast. Ipak, kada se gleda *izvanjska* nerazrješivost, ženidba nije apsolutno nerazrješiva, što pokazuje u određenim slučajevima Biblija, odredbe crkvenog učiteljstva i pravna predaja².

U devetom poglavlju četvrte knjige sadašnjeg *Zakonika kanonskoga prava* za latinsku Crkvu³ govori se i o *nepotpunoj* rastavi ženidbenih drugova, zapravo rastavi zajedničkog ženidbenog života, ali uz trajanje ženidbene veze (kann. 1151–1155), i o *potpunoj* rastavi u kojoj se razrješuje sama ženidbena veza (kann. 1141–1150). Odredbe *Zakonika* za sve istočne katoličke Crkve u svezi s rastavom ženidbenih drugova sadržane su u kann. 853–866⁴.

¹ Usp. II. VATIKANSKI KONCIL, *Gaudium et spes*, 48; kan. 1055 § 2, 1156.

² Usp. o svemu tome u opširnom djelu skupine autora s naznačenom bogatom bibliografijom *Vinculum matrimoniale*, Roma 1973 i *El vinculo matrimonial. Divorcio o indisolubilidad?* (dir T. Garcia Barberena), Madrid 1978; P. DACQUINO, *Storia del matrimonio cristiano alla luce della Bibbia. 2. Inseparabilità e monogamia*, Torino 1988; J. GAUDEMET, *Il matrimonio in occidente*, Torino 1989.

³ *Zakonik* je proglašen vlašću pape Ivana Pavla II. 1983. godine; u članku citiramo hrvatski prijevod izdan u Zagrebu 1988. godine.

⁴ *Codex canonum Ecclesiarum orientalium (C.C.E.O.)* proglašen je vlašću pape Ivana Pavla II, 1990. godine (A.A.S., 82, 18. 10. 1990, 11). U svezi s rastavom ne postoje bitne razlike u zakonodavstvu latinske i istočnih katoličkih crkvi; zbog toga ćemo citirati u članku kanone *Zakonika* koji vrijede za latinsku Crkvu, a spomenut ćemo samo nebitnu razliku kada postoji. O rastavi u istočnom katoličkom ženidbenom pravu usp. V. J. POSPISHIL, *Eastern Catholic Marriage Law*, New York 1991, str. 419–445.

Gledište Katoličke Crkve o apsolutnoj nerazrješivosti tvrde i izvršene ženidbe izloženo je u odredbi-načelu teološko-pravne naravi koju donosi kan. 1141: Valjano sklopljenu ženidbu između krštenih osoba (ženidbu-sakrament), ako su ženidbeni drugovi međusobno na ljudski način izvršili bračni čin po sebi prikladan za rađanje djece, ne može razriješiti nijedna ljudska vlast, a niti zbog ikakva razloga; tu vezu razrješuje samo smrt. Neizvršenu ženidbu može, zbog opravdana razloga, razriješiti rimski prvosvećenik (kan. 1142). Nesakramentalna ženidba, pa makar bila i izvršena, može se razriješiti u korist vjere *Apostolskom ili Petrovom povlasticom* (kann. 1148–1150), *te pavlovskom povlasticom* (kann. 1143–1147), koja je i predmet ovoga članka.

PAVLOVSKA POVLASTICA

1. Pojam

Pavlovska povlastica promatra ženidbu valjano sklopljenu između dvije nekrštene osobe, dakle zakonsku odnosno zakonitu ženidbu (*matrimonium legitimum*). Dok su osobe nekrštene, njihova je ženidba »po naravnom pravu« nerazrješiva. Ako se jedna obrati i primi krštenje u Katoličkoj Crkvi ili kojoj drugoj Crkvi ili nekatoličkoj zajednici, tada se ženidba može razriješiti u korist vjere pokrštena stranke. Razrješenje se ostvaruje samim činom⁵ kojim kršteni sklopi novu ženidbu, ali pod uvjetom da se nekrštena stranka rastala⁶.

2. Podrijetlo i sadržaj

Problem razrješenja ženidbe između dvoje nekrštenih postavio se s prvim obraćenjima pogana na kršćanstvo. Ponekad je bio slučaj da se obratio i krstio samo jedan od ženidbenih drugova. Nastalo je pitanje je li ženidbeni drug kršćanin dužan nastaviti život s nevjernikom.

Prvi koji je razmotrio problem i dao odgovor bio je apostol Pavao, pa se njegovo rješenje tradicionalno u Katoličkoj Crkvi naziva *pavlovskom povlasticom*. On u Prvoj poslanici Korinćanima ponajprije govori o slučaju kada odvajanje nastaje u ženidbi između dvoje kršćana. U tom slučaju sv. Pavao izjavljuje da ima preciznu Gospodinovu zapovijed koja zabranjuje bilo ženi, bilo mužu da se rastavlja; ženidbeni drugovi moraju se pomiriti, nemaju pravo na novu ženidbu dok im je ženidbeni drug živ. Zatim govori o rastavi između jedne stranke obraćene na kršćanstvo nakon vjenčanja i druge koja ostaje u poganstvu. Priznaje da za to nema Gospodinovu zapovijed, a svjestan je da je stanje u tom slučaju različito od onoga kad su oboje kršćani zbog čega se Gospodinova zapovijed ne može primijeniti s jednakom strogošću. Pavao, kao apostol, u ime Isusa Krista i vlašću primljenom od Njega, nadahnućem Duha Svetoga, tumači zakon o nerazrješivosti ženidbe na slijedeći način:

⁵ U *C.C.E.O.* kan. 854 § 1 navodi se da to biva »ipso iure«.

⁶ Usp. kan. 1143; Ta povlastica naziva se raznim imenima: »*Traditio Catholica solutionem vinculi matrimonialis duorum infidelium post baptismum unius demonstrata impossibilitate pacificae conviventiae, privilegium dixit, vel privilegium Christi, vel privilegium Pauli (ratione naturae) vel casus Apostoli (ratione originis et promulgationis) vel demum privilegium fidei (ratione finis simul est fundamenti)*« – P. PALAZZINI, *Privilegium paulinum*, u »*Dictionarium morale et canonicum*« (a cura P. Palazzini), vol. III, Romae 1966, str. 803.

»Ostalima pak velim – ja, ne Gospodin: ima li koji brat ženu nevjericu, i ona privoli stanovati s njime, neka je ne otpušta. I žena koja ima muža nevjernika te on privoli stanovati s njome, neka ne otpušta muža. Ta muž nevjernik posvećen je ženom i žena nevjernica posvećena je bratom. Inače bi djeca vaša bila nečista, a ovako – sveta su. Ako li se nevjernik hoće rastaviti, neka se rastavi; brat ili sestra u takvim prilikama nisu vezani; ta na mir nas je pozvao Bog. Jer što znaš, ženo, hoćeš li spasiti muža? Ili što znaš, mužu, hoćeš li spasiti ženu?« (1 Kor 7,12-16)⁷.

Među egzegetima se raspravljalo odnosi li se spomenuta Pavlova pastoralna odredba samo na oprost od zajedničkog ženidbenog života, uz trajanje ženidbene veze, ili i na pravo na novu ženidbu⁸. Već stoljećima, pogotovo od 12. vijeka, postoji u Crkvi prihvaćena i primjenjivana predaja prema kojoj je ženidba razrješiva snagom *pavlovske povlastice*. Snagom te povlastice čini se iznimka od zakona nerazrješivosti ženidbe, po kojemu poganin koji se obrati i krsti ulazi u povlašteno stanje s obzirom na ono u kojem je bio s općim zakonom o nerazrješivosti. Citirani Pavlov tekst temelj je i polazište povlastice, a odredbe o pretpostavkama i primjeni određivane su postupno kasnijim teološkim i kanonskim razmišljanjima⁹. Za današnje vrijeme ti su zaključci određeni u sadašnjem *Zakoniku kanonskoga prava*.

3. Uvjeti za primjenu

Prema kan. 1143 moraju biti prisutna četiri bitna uvjeta da bi se mogla valjano primijeniti *pavlovska povlastica*:

a) Ženidba je morala biti valjano sklopljena između dvoje nekrštenih osoba, pa makar bila ona i izvršena. Ako je riječ o sklopljenoj ženidbi između nekrštene i krštene osobe¹⁰, uključujući i dvojbenu krštenje nekatoličke osobe¹¹, ne može se primijeniti ova *povlastica*.

⁷ Citiramo tekst *Novi zavjet i Psalmi*, Zagreb 1992¹³, koji su s grčkog izvornika preveli Bonaventura Duda i Marijan Jerko Fućak.

⁸ Usp. A. M. ABATE, *Il matrimonio nella nuova legislazione canonica*, Brescia 1985, str. 311.

⁹ O povijesnom razvoju, teološkim i kanonskim raspravama te o hipotezama u svezi s *pavlovskom povlasticom* usp. V. JELIČIĆ, *Pavlova povlastica i povlastica vjere*, u »Bogoslovska smotra«, XXIV, br. 1, Zagreb 1936, str. 1–25; D. GREGORY, *The Pauline Privilege*, Washington 1931; C. ALONSO, *De solutione vinculi matrimonialis vi privilegii Paulini*, Manilae 1960; P. ADNÈS, *De vinculo matrimonii apud patres*, u »Vinculum matrimoniale« Roma 1973, str. 69–97; U. NAVARRETE, *De vinculo matrimonii in theologia et iure canonico*, u »Vinculum matrimoniale«, op. cit., str. 99–140; A. C. JEMOLO, *Il privilegio paolino del principio del secolo XI agli albori del secolo XV*, Sassari 1923; S. GAROFALO, *De vinculo matrimonii in Novo Testamento*, u »Vinculum matrimoniale«, op. cit., str. 43–68; H. U. WILL, *Das Privilegium Paulinum (1 Kor 7,15f) – Pauli eigene Lebenserinnerung? (Rechtshistorische Anmerkung zu einer neuern Hypothese)*, u »Biblische Zeitschrift«, 22, Heft 1, Paderborn 1978, str. 100–10; G. OESTERLÉ, *Privilegium Paulin*, u »Dictionnaire de droit canonique« VII, Paris 1965, str. 230–243 (povijest), 279–280 (bibliografija).

¹⁰ Prijašnji *Zakonik kanonskoga prava* (proglašen 1917) u kan. 1120 § 2 precizirao je da se *pavlovska povlastica* ne može primijeniti ako je ženidba bila sklopljena između krštene i nekrštene osobe uz oprost od razlike vjere. Na takvu bi se ženidbu mogla primijeniti eventualno, uz određene uvjete, *petrovska povlastica*.

¹¹ *Pavlovska povlastica* ne može se primijeniti na ženidbu dvoje nekatolika čije bi krštenje bilo dvojbenu, a dvojbena se ne bi mogla razriješiti. Naime, u slučaju da su valjano kršteni i da su izvršili ženidbu, ona bi bila apsolutno nerazrješiva. To se vidi jasno iz odgovora koji je dala Apostolska Stolica 10. 6. 1937: »Utrum in matrimonio contracto a duobus acatholicis dubie baptizatis, in casu dubii insolubilis circa Baptismum, possit permitti alterutri parti ad Fidem conversae usus Privilegii Paulini vi can. 1127 Codicis Iuris Canonici?« Odgovor je »Negative«. Međutim u pretpostavci da je dvojbenu krštenje samo jednog ženidbenog druga, slučaj se može podastrijeti Apostolskoj Stolici: »Utrum in matrimonio contracto inter partem non baptizatam et partem acatholicam dubie baptizatam, in casu dubii insolubilis de Baptismo, possint Ordinarii alterutri parti ad fidem catholicam conversae permittere usum Privilegii Paulini, vi can. 1127?« Odgovor je: »Recurrendum ad S.

Treba ispitati materijalno-formalno pravnu valjanost, prosuđujući to na temelju odredbi naravnog i svjetovnog prava. Kad bi se u tom istraživanju pojavio koji razlog nevaljanosti ženidbe, tada se putem redovitog crkvenog postupka tu ženidbu proglasi nevaljanom i ništavnom¹².

b) Slijedeći je uvjet da samo jedan ženidbeni drug primi valjano krštenje: makar se traži obraćenje koje označuje iskrenu volju prijelaza iz poganstva u kršćanstvo s iskrenom nakanom, za dopuštenost *povlastice*, ono nije dovoljno da bi se *povlastica* primijenila. Naime, svrha *pavlovske povlastice* nije u tome da olakša krštenje, nego da bude u prilog vjere koja iz njega klija, stavljajući vjernika-kršćanina u stanje da je može živjeti. Ipak, u kanonskom zakonodavstvu *povlastica* je uzeta u obzir ako je stranka koja se krsti podložna kanonskim propisima, prema tome obraćena (kan. 1145 § 1), tj. katolik. Krštenje se može podijeliti i izvan vidljivih granica Katoličke crkve, tj. u nekoj Crkvi ili zajednici koja nije u potpunom zajedništvu s Katoličkom crkvom¹³. Drugi vatikanski koncil podsjeća da se rastavljena braća s Kristovom Crkvom »vjerom opravdani u krštenju, prijatelovljuju Kristu, pa se zato s pravom rese kršćanskim imenom, a sinovi ih Katoličke crkve zaslužno priznaju za braću u Gospodinu«¹⁴. Jedan je biskup predložio 1977. godine Komisiji za obnovu Zakonika kanonskoga prava da se suzi primjena *pavlovske povlastice*, specificirajući da »krst« bude u Katoličkoj crkvi. Komisija ne prihvaća taj prijedlog jer to nije novija praksa Crkve¹⁵.

c) Treći uvjet da bi se mogla primijeniti *pavlovska povlastica* jest da se »nekrštena stranka rastala«, da razruši zajedništvo, da se fizički ili moralno odijeli od pokrštenog ženidbenog druga¹⁶. Rastava ne mora biti motivirana time što je drugi postao kršćaninom, nego činjeničnim razdjeljivanjem ili rastavom koja je uslijedila prije krštenja.

Kan. 1143 § 2 tumači kad valja držati da se nekrštena stranka rastala:

– »ako ne želi s krštenom strankom zajedno živjeti ili ne želi zajedno živjeti u miru«. To znači da dopušta krštenom ženidbenom drugu punu slobodu da može prakticirati vlastitu vjeru i u njoj odgajati djecu te izbjegava da njegovo obraćenje na kršćanstvo bude predmet spora, svađa ili zlostavljanja.

Officium in singulis casibus« (X: OCHOA, *Leges Ecclesiae post C.I.C. editae*, Vol. I, Roma 1966, n. 1388, col. 1828).

¹² Ženidba nevaljana radi božanskog prava, bilo naravnog ili pozitivnog, pa i radi svjetovnog prava koje nije u suprotnosti s božanskim pravom ne može biti predmet ove *povlastice* nego daje mogućnost za pokretanje postupka za utvrđenje ništavosti ženidbe.

¹³ Problem je može li se snagom *Pavlove povlastice* razriješiti ženidba koja je sklopljena između nekrštenih osoba, u slučaju da je jedna primila krštenje u nekatoličkoj Crkvi ili zajednici i, ostajući u njoj, želi sklopiti novu ženidbu s katoličkom strankom. Rješenje u korist nove ženidbe čini se vjerojatnim, jer je *povlastica* dana nekrštenoj stranci koja postaje »brat« – »sestra« a to postaje krštenjem bez ikakvog razlikovanja. Apostolska Stolica nije isključila takvu mogućnost, premda se u prošlosti ograničavala na izjavu da se u spomenutim okolnostima ne dopušta primjena *pavlovske povlastice* (usp. A. M. ABATE, *Il matrimonio...*, op. cit., str. 312, n. 4).

¹⁴ II. VATIKANSKI KONCIL, *Unitatis redintegratio*, 3.

¹⁵ Usp. PONTIFICIA COMMISSIO C.I.C. RECOGNOSCENDO, *Communicationes*, Vol. X, n. 1, 1978, str. 109: »...Consultores respondent in canone proposito receptam esse recentiorum praxim Ecclesiae, iuxta quam privilegium paulinum obtinet etiam in matrimonio inter partem baptizatam et partem non baptizatam inito cum dispensatione ab impedimento disparitatis cultus. Ambitus privilegii paulini ergo latior fit, quod quidem ad potestatem Ecclesiae pertinet«.

¹⁶ Obraćenje i pokrštenje stranke, dakle, ne razrješuju, po sebi, ženidbenu vezu nego tek stvaraju situaciju da se *povlastica* primijeni na obraćenog i pokrštenog druga – »crimina enim in baptismo solvuntur non coniugia« (c. 1, *Codex Iustiniani*, XXXVIII, qu. 2).

– ako ne želi živjeti »bez vrijeđanja Stvoritelja«. Za »contumelia Creatoris« razumije se opasnost za grijeh pokršteno stranke ili djece, ili situaciju, ili čine koji su suprotni dostojanstvu ženidbe. To bi se događalo kad bi se, npr., nastavilo živjeti u poligamiji, kad bi se od kršćanskog ženidbenog druga zahtijevalo da sudjeluje u nemoralnim i idololatrijskim činima, zabranjivao odgoj djece...

Dakle, *pavlovska* se *povlastica* primjenjuje u korist vjere i mira stranke koja je primila krštenje, osiguravajući na taj način miran život i izbjegavajući opasnost od mogućih perverzija. Važnost vjere i duhovnog spasenja prevladava nad ženidbenom vezom, jer je odnos stvorenja sa Stvoriteljem jači i nužniji od bilo kojeg drugog ljudskog odnosa¹⁷.

d) Rastava mora ovisiti o volji nekrštene stranke, a da joj druga stranka »pošto se krstila nije dala opravdan razlog da se rastavi«. Ako je stranka dala opravdani razlog za rastavu, valja vidjeti je li to učinila prije ili poslije krštenja. Ako je to bilo prije, može se primijeniti *pavlovska povlastica*, jer krstom se oprašta svaki grijeh. Međutim, ako daje povod rastavi nakon krštenja, onda se *povlastica* ne može primijeniti, jer ona nije nagrada za grijeh.

4. Ispitivanje nekrštene stranke

Volja nekrštene stranke o njezinom fizičkom ili moralnom odstupu od kršćanske stranke treba biti utvrđena, rastava mora biti dokazana, a ne samo pretpostavljena. Dakle, taj odstup mora biti zakonski utvrđen interpelacijama, upitima. Oni su po sebi potrebni za valjanost da bi krštena stranka mogla sklopiti novu ženidbu. Njihovu obvezatnost traži samo pozitivno crkveno pravo, ne nalazimo ih u tekstu sv. Pavla, pa mjesni ordinarij¹⁸ može od njih dati oprost.

a) Predmet i vrijeme upita

Prema kan. 1144 § 1, 1–2 nekrštenoga ženidbenoga druga valja uvijek pitati: hoće li se i on krstiti ili barem zajednički živjeti s krštenom strankom u miru, bez vrijeđanja Stvoritelja. Jasno je da se krštena stranka može služiti *Pavlovom povlasticom* samo ako se dobije negativan odgovor na dva postavljena pitanja. Ipak ne postoji izvanjska obvezatnost. U pretpostavci da je zajednički život s nekrštenom strankom zbog njezine krivnje bliža prigoda za vrijeđanje Boga, kršteni ženidbeni drug, savjetujući se s pretpostavljenima, mora se odijeliti od nekrštene stranke i moći će, ako želi, upotrijebiti *povlasticu*¹⁹.

Upiti se redovito moraju obaviti *poslije krštenja* stranke koja se obrati i *prije obraćenja druge stranke*, dakle u vremenu u kojem je dopuštena i valjana primjena *pavlovske povlastice*. No, ako postoji »važan razlog«, mjesni ordinarij može dopustiti da se upiti obave i *prije krštenja*. Takav bi razlog bila npr. potreba vjenčati se odmah nakon krštenja. Štoviše, mjesni ordinarij može *dati oprost* od upita, bilo prije, bilo poslije krštenja, »samo ako se barem skraćanim i izvansudskim postupkom utvrdi da se ti upiti ne mogu obaviti ili bi bili nekorisni« (kan. 1144 § 2). To bi bilo kada se ne bi mogla pronaći, ili se ne bi moglo doći do poganske stranke, ili kad ona ne bi mogla dati odgovor. Takve su okolnosti udaljenost i nemogućnost da se pronađe nekrštena stranka, duševna bolest, rat, okupacija neprijatelja, očita opasnost velike štete za

¹⁷ Usp. L. CHIAPPETTA, *Il Codice di diritto canonico*. II, Napoli 1988, str. 271.

¹⁸ U. C.C.E.O. kan. 855 § 2 tu vlast ima »mjesni hijerarha«.

¹⁹ Usp. A. M. ABATE, *Il matrimonio...*, op. cit., str. 315.

obraćenika ili za kršćane. Nije dovoljan razlog za davanje oprosta od upita činjenica da je svjetovni sud već donio rješenje u prilog njihove rastave i da je poganska strana već sklopila novu svjetovnu ženidbu.

Nemogućnost ili nekorisnost upita valja utvrditi barem skraćenim i izvansudskim postupkom. Treba se pobrinuti za brižljivu istragu, kako bi se došlo do razborite sigurnosti da se postavljanje upita mora smatrati nemogućim ili nekorisnim. Dakle, nije dovoljno da u to bude »iznutra uvjeren« onaj koji daje oprost, nego treba dokazati postojanje traženih okolnosti²⁰.

b) Oblik i način ispitivanja

Upite valja postaviti u *propisanom* obliku. Ispituje se izravno stranka koja ostaje u nekršćanstvu, i to u skraćenom i izvansudskom, upravnom postupku, redovito vlašću, autoritetom mjesnog ordinarija²¹ obraćene stranke. Ako ispitivana stranka moli potrebno vrijeme za odgovor, spomenuti ordinarij treba joj to omogućiti, upozorivši je da će se njezina šutnja, ako dano vrijeme ne iskoristi, smatrati niječnim odgovorom (kan. 1145 § 1). Spisi ispitivanja i ishod upita moraju se brižno čuvati u arhivu biskupijske kurije.

Ako se spomenuti propisani oblik ne može održavati, mogu se upiti, dopušteno i valjano, obaviti i *privatno* od same obraćene stranke (usp. kan. 1145 § 2). I u tom slučaju valja da se na »izvanjskom području zakonito utvrdi« da su upiti obavljeni i kakav je njihov ishod (kan. 1145 § 3). To bi se postiglo npr. preko zapisnika pred dvojicom svjedoka, potpisanog od svih nazočnih. Dovoljna bi bila izjava misionara koji je ispitivao ženidbenog druga koji ostaje u nekršćanstvu, dosta je i izmjena pisama između ženidbenih drugova, samo kad ne bi postojala dvojba u autentičnost izjava²².

5) Nova ženidba krštene stranke

Krštena stranka ima pravo sklopiti novu ženidbu samo ako je nekršteni ženidbeni drug niječno odgovorio na spomenute upite, ili ako nije u iskoristivom vremenu dao pozitivan odgovor, ili ako su upiti bili izostavljeni oprostom mjerodavne vlasti. Nova ženidba treba se sklopiti s osobom koja je krštena u Katoličkoj crkvi ili je u nju primljena poslije krštenja i koja nije od nje formalnim činom otpala, dakle s katoličkom strankom (usp. kan. 1146, 1).

Pravo na novu ženidbu krštene stranke traje i u slučaju ako, i duže vrijeme iza krštenja, živi sa svojim nekrštenim ženidbenim drugom koji u to vrijeme ustraje u mirnom zajedničkom životu bez vrijeđanja Stvoritelja pa se poslije bez opravdanog razloga rastavi (usp. kan. 1146, 2)²³.

²⁰ Crkveni *Zakonik* ne donosi odredbe o toj vrsti postupka. No, bit će potrebno imenovati delegata koji će ispitivati, bilježnika koji će zapisivati ispitivanje obraćenika i svjedoka koji će prikupiti druga svjedočanstva o nekršćanskoj stranci...

²¹ U *C.C.E.O.* kan. 856 § 1 upiti se obavljaju vlašću »mjesnog hijerarha«.

²² Ako se sumnja u istinitost odgovora ili autentičnost dokumenata, može se tražiti, *ad cautelam*, oprost od upita.

²³ U slučaju da nekrštena stranka primi krštenje prije nego kršteni ženidbeni drug sklopi novu ženidbu, ne može se primijeniti *pavlovska povlastica*. Naime, na temelju obostranog krštenja njihova ženidba postaje »tvrda«, tj. sakrament, a u slučaju da se poslije toga ženidba izvrši, postaje apsolutno nerazrješiva (kan. 1141). Kad bi njihova sakramentalna ženidba ostala neizvršena, mogli bi tražiti, zbog opravdanog razloga, oprost od tvrde neizvršene ženidbe (kan. 1142).

Posve je nova odredba sadašnjeg zakonodavstva kan. 1147 koja daje ovlast mjesnom ordinariju²⁴ da može dopustiti zbog važna razloga²⁵ da »krštena stranka, služeći se *pavlovskom povlasticom*, sklopi ženidbu s nekatoličkom strankom, bilo krštenom bilo nekrštenom« (kan. 1147). Pri tome treba obdržavati propise omješovitim ženidbama. Radi li se o nekrštenoj osobi, potreban je i oprost od ženidbene zapreke različitosti vjere ili kulta²⁶.

Samim činom kojim pokrštena stranka sklopi novu ženidbu, ne prije, njezina prijašnja valjana ženidba sklopljena u nekršćanstvu razrješuje se *pavlovskom povlasticom*. Prije sklapanja te nove ženidbe i ona i nekrštena stranka vezane su prijašnjom ženidbom (usp. kan. 1143 § 1).

6) Pravna pogodnost

Može se dogoditi da i nakon brižnog ispitivanja u konkretnom slučaju i dalje ostane dvojba jesu li nazočni svi potrebni uvjeti da se primijeni *pavlovska povlastica*. Postoje, naime, razlozi za jednu ili drugu hipotezu zbog čega nije moguće donijeti niti pozitivan niti negativan sud. Rješenje takvih slučajeva nalazi se u odredbi kan. 1150, koja određuje da »U dvojbenoj stvari povlastica vjere uživa pravnu pogodnost«²⁷. To bi bilo npr. ako postoji dvojba: o valjanosti ženidbe sklopljene između nekrštenih, o ozbiljnosti i istinitosti odgovora nekrštene stranke na postavljene upite, o dovoljnim razlozima za oprost od upita, o stvarnom napuštanju nekrštene stranke,...²⁸. To znači, ako u konkretnom slučaju postoji sumnja u primjenljivost povlastice, takva se dvojba rješava u prilog vjere *pavlovskom povlasticom*, ili u korist slobode krštene stranke da može sklopiti novu ženidbu.

Zaključak

Jednost i nerazrješivost dva su bitna svojstva ženidbe koja, po volji Božjoj, pripadaju ne samo kršćanskoj nego i valjano sklopljenoj nekršćanskoj ženidbi. Ipak, kad se gleda *izvanjska nerazrješivost* »intimne zajednice bračnog života i ljubavi« (G.S. 48), ona nije uvijek apsolutno nerazrješiva, nego se u određenim slučajevima, na različite načine te pod točno određenim uvjetima može razriješiti.

Jedan od načina razrješjenja jest primjena tzv. pavlovske povlastice, kojoj je temelj tekst Svetoga pisma, točnije *1 Kor 7,12-16*. Naime, prema tumačenju katoličke predaje, ta povlastica čini iznimku od zakona nerazrješivosti ženidbe, pa tako ulazi i u crkveno zakonodavstvo.

Prema današnjem zakonodavstvu Katoličke crkve, iznimci ima mjesta ako je sklopljena valjana ženidba među nekrštenim osobama (*matrimonium legitimum*) kojoj manjka pretpostavka stabilnosti zbog krivnje nekrštenog ženidbenog druga koji se rastao, tj. koji ne želi s krštenim drugom živjeti, ili ne želi zajedno živjeti u miru, bez vrijeđanja Boga. U tom slučaju kršteni ženidbeni drug nije više vezan ženidbenom vezom, može se rastaviti i sklopiti novu ženidbu. Današnje je zakonodavstvo

²⁴ Ovdje je zapravo potvrđena odredba motuproprija PAVLA VI, *Pastorale munus*, 20; usp. F. R. AZNAR GIL, *El nuevo derecho matrimonial canonico*, Salamanca 1983, str. 381.

²⁵ Ako ne postoji »važan razlog«, treba se obratiti Apostolskoj Stolici, inače bi dopuštenje bilo nevaljano.

²⁶ Usp. kann. 1124–1129; M. BERLJAK, *Mješovite ženidbe prema novom crkvenom Zakoniku*, u »Kateheza«, br. 1, Zagreb 1983, str. 33–39.

²⁷ Propis ovog kanona je iznimka od općeg načela koje donosi kan. 1060: »Ženidba uživa pravnu pogodnost; stoga u dvojbi ženidba treba da se smatra valjanom dok se ne dokaže protivno«.

²⁸ Usp. F. BERSINI, *Il nuovo diritto canonico matrimoniale*, Torino 1985³, str. 223.

glede *Pavlovske povlastice* doživjelo male promjene, pojednostavljenja s obzirom na prijašnji Zakonik iz 1917. godine; zakonodavstvo se razvija u vjernosti Božjem zakonu, predaji, da bude na spasenje, u »korist vjere stranke koja je primila krštenje« (kan. 1143 § 1).

RIASSUNTO

Il titolo di quest' articolo è: Lo scioglimento del matrimonio in forza del privilegio paolino. Secondo l'interpretazione della tradizione cattolica, ben fondata sul testo di san Paolo, il privilegio paolino forma un'eccezione alla legge dell'indissolubilità del matrimonio (1 Kor 7,12-16). Su questo passo della Sacra Scrittura la canonistica ha costruito una precisa e ben definita ipotesi di scioglimento del matrimonio, il »privilegio paolino«, che mira a favorire quelle persone che, dopo il matrimonio, hanno abbracciato la religione cristiana, ma si vedono ostacolate od impedito nel loro cammino di fede dal comportamento dell'altro coniuge, rimasto al di fuori della Chiesa.

Secondo la configurazione tradizionale, rimasta inalterata anche nel nuovo Codex iuris canonici (kann. 1143-1147) e Codex canonum Ecclesiarum orientalium (kann. 854-858), l'applicazione del privilegio paolino è subordinata a precise norme, di cui trattiamo in quest' articolo.